

Hoe gelovig zijn we nog?

Een nieuwe paus, een alsmaar stijgende belangstelling voor spiritualiteit, schandalen en steeds minder gelovigen. Er is van alles aan de hand op het gebied van geloof. Wat is er de afgelopen veertig jaar veranderd? We legden drie Margriet-geloofsenquêtes naast elkaar en hielden met theoloog Jacobine Geel een paar opvallende uitkomsten tegen het licht.

De Nederlandse vrouw:

● beschouwt zich als gelovig of enigszins gelovig

1969 **66%** 2013 **51%***

*2013 onder jonge vrouwen (25 t/m 50) is dit percentage 42%

● gelooft in God of hogere macht

1969 **83%** 2013 **48%**

● twijfelt aan het bestaan van God

1969 **13%** 2013 **30%**

● gelooft helemaal niet

1969 **4%** 2013 **22%***

*Jonge en hoger opgeleide vrouwen beschouwen zich vaker als niet-gelovig.

Jacobine Geel: "In het algemeen is te constateren dat het geloof in Nederland een soort afsmeltende gletsjer is: als deze tendens doorzet, houdt het geloof in traditionele zin een keer op. Dit is trouwens bij uitstek een West- en Noord-Europees verschijnsel. Nederland, dat grotendeels protestants is, loopt hierbij op kop. Het protestantisme kent weinig gezamenlijke rituelen en wordt voornamelijk individueel beleden. Dat maakt misschien ook wel dat we in Nederland vinden dat we overall een mening over moeten hebben. En als we ergens van vinden dat we er niet zo veel mee hebben, houdt het al snel op. Vrouwen in Nederland maken zelf wel uit waar ze in geloven. Daar tegenover staan de katholieke, Zuid-Europese landen. Daar zijn gezamenlijke rituelen verweven in alle belangrijke levensfasen: geboorte, huwelijk en dood." ►

'Ik keerde me af van de kerk, maar ben zeker nog religieus'

Margreet keerde zich af van de kerk

Margreet Hoepel (46) is kunstenaar en therapeut. Ze groeide op in de Hoeksche Waard, binnen de zogenaamde 'zwartekousenkerk'. Na een jeugd vol preken over hel en verdoemenis ontvluchtte zij deze op haar achttiende.

Lees het interview met Margreet op pag. 36.

‘Mijn geloof geeft mij rust en vertrouwen’

Karin is moslima

Karin Loucif-Coenradi (58) is redactieassistent bij Margriet. Ze is 21 jaar getrouwd met de in Algerije geboren Nederlander Tahar Loucif. Samen hebben ze een zoon, Nouerddine (20). Zestien jaar geleden bekeerde Karin zich tot de islam.

Lees het interview met Karin op pag. 36.

48% van de Nederlandse vrouwen behoort tot een kerkgenootschap.

Verdeling naar geloof:	2009	2013
● rooms-katholiek	40%	42%
● protestants	58%	41%
● islam	1%	2%
● anders	1%	13%

Het lijkt erop dat er meer sprake is van ontkerkelijking onder vrouwen van protestantse gezindte, dan van katholieke.

“Dit is geen keihard algemeen erkend gegeven, maar wel verklaarbaar. Voor de katholieke mens geldt: als je als katholiek geboren bent, ben je dat eigenlijk voor altijd. De protestantse kerken groeien op de flanken, maar de hoofdstroom, de Protestantse Kerk Nederland, is aan het verdampen. De Katholieke Kerk is een wereldkerk. Met een paus in Rome, met een gevoel van: waar je ook komt in de wereld, men is op dezelfde manier met het katholieke geloof bezig. Dat geeft een andere beleving. De meeste katholieken zullen zeggen: ik doe er wel niets meer aan, ik ga ook nooit naar de kerk; toch ben ik katholiek. Dat er onlangs een beweging op gang is gekomen dat men zich bewust uitschreef, naar aanleiding van pauselijke uitspraken en misbruik door geestelijken, is uniek in de geschiedenis.”

Ruim 10% van de ondervraagde vrouwen geeft aan ‘iets anders’ te geloven, dat wil zeggen afwijkend van de traditionele kerken.

“De vrouwen die dat aangeven, geloven dat er ‘iets’ is, maar wat dat iets is? Ik denk dat mensen het over het algemeen griezelig vinden om te zeggen dat ze helemaal niets geloven. Ze houden liever een slag om de arm en willen er niet te diep over nadenken, want voor je het weet wordt het een dogma, of sla je er elkaar mee om de oren. Dus ze denken: laat maar.”

Aan gelovige vrouwen in 2013 biedt het geloof:

- vertrouwen **54%**
- troost **49%**
- zingeving **29%**
- veiligheid **25%**
- zekerheid **22%**
- geluk **17%**
- anders **21%***

*meerdere opties waren mogelijk, vandaar uitkomst meer dan 100%.

Geloof gaat vooral om vertrouwen, troost en zingeving. Waarom zullen deze motivaties om te geloven er in deze volgorde zo uitspringen?

“Dat heeft te maken met de momenten waarop de behoefte aan godsdienst zich het meest openbaart. Breuklijnen in het leven, positief of negatief, wanneer je je verloren voelt en het niet kunt bevatten. Dan komt geloof om de hoek kijken. Niet dat mensen zich er dan meteen aan overgeven, maar dan is er de herinnering aan vroeger, de realisatie dat ze er toen een taal voor hadden, manieren om heftige gebeurtenissen te verwerken. Dat zijn de momenten waarop je wel terugvalt op het geloof, door die behoefte aan vertrouwen en zingeving. Dus zijn dat belangrijke ‘markers’ voor godsdienstigheid.”

Er is iets na de dood

1969 **56%** 2013 **60%**

De meeste vrouwen geloven in een leven na de dood, ook al geloven ze niet in een hogere macht. Deze uitkomsten lijken met elkaar in tegenspraak. Vooral hoger opgeleide vrouwen geven aan in leven na de dood te geloven.

“Dat er door hoger opgeleide vrouwen minder in een hogere macht of God wordt geloofd, hoeft niet te betekenen dat er bij hen geen religieuze notie is. Je zou zeggen: leven na de dood, het is net zo ongrijpbaar als een hogere macht. Maar het is beredeneerder dan een hogere macht, want waar zou je die dan moeten vinden, en hoe zit het dan? Maar dat er iets van je eigen ziel blijft bestaan, een energie die je dagelijks ervaart, is een logische gedachte. Een verstandelijker geloof dan in een onverklaarbare macht, waarvan je afhankelijk bent. Geloof aan sich blijft bestaan. Mensen willen toch zin geven aan het leven, dat is een menselijke behoefte.” ▶

45% van de ondervraagde vrouwen is op de een of andere manier bezig met het geloof, al is dat niet altijd meer op een traditionele manier.

Hoe wordt door die 45% het geloof beleden?

- bidden **18%**
- naar de kerk gaan **15%**
- moskeebezoek **1%**
- houdt zich aan de regels **10%**
- leven staat in teken geloof **13%**
- meditatie **7%**

Van de gelovige vrouwen zegt bijna 25% het afgelopen jaar méér bezig te zijn geweest met religie. Voor hen wordt de beoefening kennelijk belangrijker.

“Dit is niet zo gemakkelijk te verklaren. Je ziet dat veel vrouwen bidden of mediteren. Dat kan te maken hebben met de crisis, het algemene gevoel dat we niet weten wat ons boven het hoofd hangt. Dan kan bidden of mediteren helpen in balans te komen en een weg te blijven vinden in het bestaan.”

Meditatie wordt vaak genoemd als alternatieve vorm van geloofsbelijdenis, of uiting van spiritualiteit. Welke vormen zijn er nog meer in de plaats gekomen van de traditionele?

“Vrouwen zijn meer bezig met spiritualiteit, ook naarmate ze zich minder aantrekken van de regels van een kerk. Veel vrouwen geloven in reïncarnatie. De opstanding, het einde der tijden - ankerpunten binnen de traditionele kerk - verhouden zich daar niet mee. Vrouwen denken: het kan toch niet waar zijn dat al dit leven, al die energieën, en al dat lijden dat we doorstaan, zomaar stopt. Het geloof in reïncarnatie is dan logisch, ook aangezien die door andere wereldgodsdiensten, zoals het boeddhisme, wordt aangereikt. In Nederland is reïncarnatie het meest aangeslagen element van andere godsdiensten.”

Geloof wordt meer vanuit huis meegegeven dan veertig jaar geleden het geval was

Hoe kunnen we deze uitkomst duiden?

“Vroeger kwamen jongeren veel sneller in aanraking met het geloof. Alleen al omdat er weinig openbare scholen waren. Een goed voorbeeld is mijn eigen moeder. Zij kwam uit een niet-gelovig gezin, leerde mijn wel gelovige vader kennen en ging naar een christelijke school. Zij is zich toen op eigen houtje in het geloof gaan verdiepen en heeft belijdenis gedaan.”

Vrijheid van geloof

Iedereen is vrij geloof te uiten:

- zeer oneens **2%**
- meer oneens dan eens **7%**
- meer eens dan oneens **54%**
- zeer eens **37%**

De islam is een bedreiging voor het christelijk geloof:

- zeer oneens **15%**
- meer oneens dan eens **37%**
- meer eens dan oneens **33%**
- zeer eens **15%**

Dit lijkt ook met elkaar in tegenspraak, of toch niet?

“Als iedereen zijn geloof mag uiten zoals hij zelf wil, dan is de islam daar bedreigend voor; van de islam mag dat niet. Je bent niet vrij om van je geloof te vallen of van geloof te veranderen. De islam is voor deze vrouwen in die zin een logische verklaring voor de bedreiging van die vrijheid. Het staat bij die vrouwen voor groepsdwang, iedereen in het gareel voegen en dat past niet hoe wij met vrijheid omgaan. Dat maakt ons onbehaaglijk. Maar feitelijk is het baarljke nonsens, de islam is geen bedreiging voor het geloof in Nederland, daarvoor is het een veel te kleine groep.”

Nick van Ommondt

Jacobine Geel is theoloog, NCRV-coryfee en columnist. Ze presenteert het tv-programma *Schepper & Co aan tafel* en *Schepper & Co in het land* over ontwikkelingen rond het protestantisme en levensbeschouwing. Ook presenteert ze *De grote bijbelquiz*.

Over het onderzoek 500 vrouwen in de leeftijd 25 tot 75 jaar uit het StemPunt-panel van Motivaction vulden de online vragenlijst in. De onderzoeksresultaten geven een representatief beeld van de Nederlandse vrouw van 25 jaar en ouder. Dit onderzoek is in opdracht van Margriet uitgevoerd door het onderzoeksbureau Motivaction International B.V.. Eerdere onderzoeken vonden plaats in 1969 en 2009. ▶

Mirjam is gereformeerd

‘Geloof geeft mij de zekerheid dat ik nooit ‘vleesben’,

Mirjam Kollenstaart (35) is getrouwd met Marien en zwanger van hun vijfde kind. Ze werkt 32 uur per week als predikant bij de gereformeerde gemeente Ottoland in Alblasserwaard.

Lees het interview met Mirjam op pag. 36.

Vervolg van
pag. 31.

Margreet “Ik keerde me af van de kerk, maar ben zeker nog religieus. Ik stel me vaak voor wat Jezus zou zeggen of doen. ‘God’ blijft een lastig begrip. Soms zie ik het niet en vraag om een teken. Kijk ik vervolgens naar dieren, planten en kinderen, dan voel ik weer het goddelijke. Als nakomertje woonde ik het grootste gedeelte van mijn jeugd alleen met mijn strenggelovige ouders. De verhalen over hel en verdoemenis lieten diepe sporen na, ik leefde in constante doodsangst. Na school ‘vluchtte’ ik in boeken of de natuur, waar ik me vrij voelde. Thuis baden en lezen we bij elke maaltijd uit de Bijbel, het enige boek dat mijn moeder leest. Op hun manier zorgden mijn ouders goed voor me. Maar het belangrijkste konden ze niet geven, de basis dat ik er mag zijn. Zondaars verdienen geen bestaansrecht en tussen volwassenen en kinderen maakt de zwartekousenkerk geen onderscheid. Toen ik met depressieve klachten op mijn 32ste hulp zocht, was de diagnose: angststoornis en posttraumatisch stresssyndroom. Sindsdien werkte ik keihard: ik ging in therapie, studeerde en heb veel gelezen en geschilderd. Ondanks alles heb ik mijn ouders lief. Het is het godsdienstig systeem waarin zij vastzitten, dat ik afkeur. Mijn jeugd heeft een paradox opgeleverd: enerzijds ben ik er kapot aan gegaan, anderzijds maakte het me loeisterk. Het maakte me een goed schilder en therapeut. Diepe waarden van naastenliefde, echte zorg en compassie maken dat ik zelden aansluiting vind in deze wereld met van-god-los-gedrag. Dit maakt dat ik mijn eigen eenzame pad wandel: ik kan niet anders. Dit is wie ik ben.”

Vervolg van
pag. 32.

Karin “Ik heb nooit spijt gehad van mijn bekering. Mijn geloof brengt me rust, kracht, stabiliteit en vertrouwen. Ik voel me vrij, bevrijd. ‘Waarom zijn pap en ik moslim en jij niet?’ vroeg mijn zoon toen hij vijf was. Ik dacht: wat vreemd dat hij dat zo ervaart. Voor mijn gevoel leefde ik al jaren als moslima. Zes jaar eerder trouwde ik met Tahar, een Algerijn die ik drie maanden ervoor in de bus ontmoette. Het moment dat hij instapte, schoot er door mijn hoofd: wat een leuke man. We raakten aan de praat. Na ons huwelijk vroeg Tahar me niet om moslima te worden, maar hij wilde ons eventuele kind graag islamitisch opvoeden. Elf maanden later werd Nouerddine geboren. Geloof speelde geen grote rol tijdens mijn jeugd, al ging ik wel naar de zondagsschool. Ik vermoedde dat God bestond, maar sinds mijn bekering ben ik ervan overtuigd. Leven als moslima kost me geen moeite. Uit respect voor Tahar at ik al jaren halal en ook alcohol liet ik staan. Omdat ik geen hoofddoek draag, merk ik weinig van discriminatie. Tahar en Nouerddine voelen dit soms wel. Dat doet pijn. Ik snap werkelijk niets van de haat tegen moslims. Natuurlijk zitten er rotte appels tussen, maar geldt dat niet voor elke bevolkingsgroep? Veel Nederlanders zijn bevooroordeeld. Met dank aan de media. Een goed voorbeeld vind ik het drama op het eiland Utøya. Een Deen - hij noemt zichzelf een Kruisvaarder - vermoordde 77 studenten. De wereld stond op z’n kop en terecht, maar zijn geloof werd niet ter discussie gesteld. Was Anders Breivik een islamiet geweest, dan weet ik niet of ik in Nederland had kunnen blijven wonen.”

Vervolg van
pag. 35.

Mirjam “Geloof geeft mij de zekerheid dat ik nooit alleen ben, dat mijn leven zin heeft. Als ik niet zou geloven, zou ik veiligheid missen, overgeleverd zijn aan toeval, aan willekeur. Terwijl geloven duidelijke kaders aan mijn leven geeft: liefde, trouw, ontferming, bewogenheid, vergeving. Ik was een opvallende verschijning op de theologische faculteit van Utrecht, een van de eerste kleurlingen en vrouw. Veel studiegenoten - jongens met een keurige scheiding in het haar - konden me niet plaatsen. Het was onze dominee die me op het spoor zette van de theologie. In de Alblasserwaard wonen de strengere protestanten. In veel gemeenten in deze regio staat de dominee op een voetstuk. Veelal mannen die weinig laten zien van hun persoonlijk leven en er ook niet over vertellen tijdens hun preken. Zonder een oordeel te vellen: zo ben ik niet. Ik voel me niet verheven en ben voor transparantie. Vandaar ook dat ik actief ben op social media, twitter, een Facebookaccount heb en een blog schrijf. Ik wil Mirjam laten zien, met al mijn vragen en ook de dingen die niet goed gaan. Dat ik ook een gewoon leven leid in het dorp en op dorpsfeesten lekker meedoe en meedrink, wordt me niet altijd in dank afgenomen. Sommige leden vinden dat ik een voorbeeldfunctie heb en komen niet meer naar de kerk. Spijtig, maar het is niet anders. Steeds meer wordt geloven een privézaak. Dat mensen zich afkeren van het instituut, snap ik wel. Meer dan eens is van het geloof een karikatuur gemaakt. Zo verkeerd vind ik de ontkerkelijking niet. Het biedt ons de kans om weer opnieuw kerk te worden.” ■